

ՏԱՃԿԱՀԱՅՔ

Տանկահայոց նորնսիր պատրիարք Զատէն արեւայիս- կոպոս Տէր Եղիայեան

Օսմանեան Սահմանադրութիւնից յետոյ Կ. Պօլսի Հայոց պատ-
րիարքներն էլ ժի քանի անգամ փոխուեցին: Օրմանեան պատրիարքին
հրաժարեցնելուց յետոյ, պատրիարքական գահի վերայ մենք վերստին
տեսանք Իզմիրլեան պատրիարքին, որունցից նա անցաւ ասննայն
Հայոց Հայրապետական գահը, նորանից յետոյ պատրիարք ընտրուեց
Դուբեան Եղիշէ արքեպիսկոպոսն, սորա հետանալուց յետոյ Յով-
հաննէս արքեպիսկոպոս Արշարունին, վերջապէս սորան էլ չվիճա-
կուեց երկար պատրիարքութիւն անելու՝ հետագաւ և Ազգային
ժողովը նկատելով որ այլ ևս Վասիտի ավերում յաջող պատրիար-
քացու չկայ՝ իրենց հայեացքն ձգեցին աւելի հեռուն՝ գաւառների
մէջ փնտռեցին իրենց ընտրելին, և վիճակն ընկաւ Տիգրանակերտի
առաջնորդ Զատէն եպիսկոպոսի վրայ, որին և անցնել անպատմութե-
ամսում ընտրեցին պատրիարք, հաւաքեցին վարկու պատրիար-
քական դժուարին ու ներկայումս աւելի քան պատասխանատու
պաշտօնը ևւ լաւ էլ եղաւ՝ որ այդ ընտրութիւնը ոչ թէ Պօլսի
հոգևորականներից էր, այլ հետաւոր գաւառից, այն շատ բնական
պատճառով, որ Պօլսի գեղածածաղ ամերում ապրած և մե-
ծացած հոգևորականն այնքան խոր և ճշմարիտ կերպով չէ կարող
ըմբռնել Տաճկահայ բուն ժողովրդի ծով կարիքներն, որքան երկուս
տարիներ գաւառներում ապրած ու պաշտօնավարած հոգևորականը,
որն աւելի մօտիկուց տեսել և զգացել է այն անթիւ սրտամաշ
վշտերը, անձուկ վիճակը հայ բազմաշարժար ժողովրդի, նոցա կրած
մեծամեծ զրկանքները քրդերի ու տաճիկ պաշտօնեաների միջո-
ցով, որոնք խոր տապաւորուել են այդ գաւառական պաշտօնեայի
սրտում ու մտքում:

Կանգ չենք առնում նորընտիր պատրիարքի կենսադրութեան
վրայ, որի առթիւ պարբերական թերթերը իւր ժամանակին ման-
րամասն հաղորդել են, այլ կասենք, որ երբ նա Իզմիրլեան կա-
թուղիկոսի օրօք եկաւ և ձեռնադրուեց եպիսկոպոս 1910-ին, նա
փայլում էր հոգևորականին վայել համեստութեամբ: Կրթութեամբ
և բնաշական է, նորա դիւանոր ուսուցիչներն են եղել Օրմանեան
և Դուբեան նախկին պատրիարքները:

Տիգրանակերտից մինչև Պօլիս թէ հայ ժողովուրդը և թէ Օսմանեան կառավարութիւնը չատ փառաւոր ընդունելութիւն է ցոյց տուել նորընտիր պատրիարքին՝ Այդ ճանապարհորդութիւնն ևս առիթ է տուել նորընտիր պատրիարքին ի մօտոյ ծանօթանալու զանազան տեղերի ժողովրդեան կարիքներին ու խնդիրներին, իսկ միւս կողմից էլ ժողովուրդն առիթ է ունեցել իւր բազմաթիւ հոգսերից զոնէ մի քանի ժամով, մի քանի օրով դադար առնել և ողորուել իրենց պատրիարքի ներկայութիւնը պատճառող ազգային կեանքով:

Ամենապատիւ պատրիարքը մեծ շուքով մտել է Կ. Պօլիս և սրտագին ընդունելութիւն տեսել հայ ժողովրդի կողմից, Օսմանեան կառավարութիւնն էլ իւր կողմից վայելուչ ընդունելութիւն է ցոյց տուել Հայոց պատրիարքին՝ կառավարչական «Իլիւ ձեմալ» չոգենաւր մինչև Գալաթ ընդառաջ ուղարկելով, որտեղից և պատրիարքն իւր ուղեկիցներով այդ չոգենաւու հասել է Պօլիս: Շոգենաւից պատրիարքն անթիւ բաղմութեան ուղեկցութեամբ գնացել է Մայր, եկեղեցի: Այստեղ իւր յուզումնալից ողջոյնի ճառն է արտասանել: Ողջունել է զաւառի հայ ժողովրդի կողմից—նկարագրելով նոցա ներկայ կացութիւնը: Ապա պատրիարքն գնացել է պատրիարքաբան, որտեղ ևս եղել են ողջունի ճառեր, ինչպէս Հայոց Միացեալ Ընկերութեան և ուրիշներէ՝ կողմից:

Հետեւել օրն Ազգային ժողովում ամենապատիւ ս. Պատրիարքը կատարել է իւր Սահմանադրական ուխտը: Առանձին խորհրդաւորութիւն է ունեցել այս հանգիսը Ազգային ժողովում:

Ազգային ժողովի Ատենապետ Բժշկապետ Տաղաւարեան ծանուցանելով ամենապատիւ Պատրիարքին նորա ընտրութեան մասին հրաւիրել է կատարել Ուխտը՝ մատուցանելով Ազգային Սահմանադրութեան տետրը: Պատրիարքն առնելով Սահմանադրութեան տետրը՝ ծնրադրել է Խորանի առջև և կարդացել Ուխտի բանաձեւը:

Ապա ԲԺ. Տաղաւարեանը խօսքն ուղղելով Պատրիարքին՝ արտասանել է հետեւեալ ճառը.

«Ամենապատիւ Սրբազան Հայր, Ձեր Բարձր Սրբազնութիւնն այժմ իր Սահմանադրական Ուխտը կատարելով կը բազմի ի դահ պատրիարքութեան սահմանադրական Հայոց Թուրքիոյ, ի պաշտօնէ և յանուն ժողովոյ կը շնորհաւորեմ Ձեր ընտրութիւնը:

Դուք, Սրբազան Հայր, արեղայ ձեռնադրուելուդ ըստ Ձեր ուխտին դիք Ձեր անձը ի սպաս եկեղեցւոյ ու ազգին և հազիւ տարի մը անցած քարժանայաք առաջնորդական կարիւր փիճակի մը խնամքը ստանձնելու. ո՞մանց նման Ձեզ յանձնուած աթոռը չբրիք: Ձեր հանգստեան բարձ և ոչ ալ առաջնորդական փափուկ պաշտօնի

քնական դժուարութիւններէն նեղուած ու է պատրուակով խոյս
շտուիք գործէ Վոսփորի ամիսնց վրայ հանդիստ փնտնելու Դուք,
Սրբազան Հայր, 15 երկար տարիներ միշտ հլու հպատակ պատ-
րիարքական բարձրագոյն հրամանին, իբրև Առաջնորդ, Պատր. փո-
խանորդ, կամ լրագոր գործեցիք Վարնոյ, Վանայ, Խարբերդի և
Տիգրանակերտի մէջ, միշտ ժիր, եռանդուն, շրջանայեաց:

Այսպէսով ճանչցաք ողջոյն Մեծ Հայքն ու մեր հէք արեւակ-
ցաց վիշտն ու պէտքը, հայրենակից ցեղերու մտայնութիւնն ու
անոնց մէջ ապրելու յարմար եղանակն և Օսմ. Կայս. կառավարու-
թեան ներկայացուցիչներուն հետ վարուելու պատշաճ գործիւ-
կերպը: Ազգը պէտք ունէր իր ցաւն ու կարիքը խորապէս ճանչող
և դարմանի մասին փորձ հովիւի մը ու իբր այդ՝ Զեքը Սրբազնու-
թիւնը Պատրիարք ընտրեց: Անգամ մը ևս կը շնորհաւորեմ Զեք
ընտրութիւնը: Կեցցէ Տ. Զաւէն Պատրիարք Թրքահայոց»:

Սորանից յետոյ առանձին խորհրդաւորութեամբ ամիսնքն ուն-
կընդրեցին Պատրիարքին, որն ասաց հետեւեալը.

«Շնորհակալութեան խորին զգացումով կուգամ քանի մը
խօսք ընել Պատկ. Երեսփ. ժողովին և համայն ժողովրդեան, որ
ներկայ գտնուեցաւ այն ուխտին, զոր բրի ս. Խորանին և ժողովր-
դեան առջև: Խորին շնորհակալութիւն ազգին ձայնը ներկայացնող
Երեսփոխանական ժողովին, որ իմ անուանա շուրջ միացնելով իր
քուէները, պատիւ բրաւ դիւ հրաւիրելու որ վարեմ ազգին գոր-
ծերուն ղեկը: Այն Ուխտը, զոր բրի քիչ առաջ, առաջինը չէր, նոյն
ուխտն բրի նաև իմ երկար ճամբորդութեանս ընթացքին այն ժո-
ղովրդեան առջև, որ ընդունեց զիս, Ուխտ մը թէ հաւատարիմ
պիտի գտնուիմ իրենց և անձնութիւնն ու անկեղծութիւն ցոյց
պիտի տամ ժողովրդային շահերը պաշտպանելու մէջ. սակայն այդ
Ուխտն ալ նոր չէր, նոյն Ուխտն բրի սրբմին տակ մտած ատենս.
Կ'կարծեմ որ իբր Հայու զաւակ ծնած օրս ալ այդ ուխտն բրած
եմ: Այսօր երրորդ ուխտն է՝ որ կրնեմ ուրեմն, և վստահ եմ թէ
Աստուած չպիտի սայթաքեցնէ իմ քայլերս, շնաստակար չըլլալու
համար ազգիս և կառավարութեան, որոնց երկուքին շահերն ալ
սերտօրէն կապուած են իրարու, զի կառավարութեան փառքը
կ'աւելանայ, երբ ազգը բարձրանայ: Ազգին բարգաւաճումը ի վեր-
ջոյ Տէրութեան բարգաւաճումն է:

Գաւառի ժողովուրդն իր վիշտերուն դարմանը կ'անկալէ.
այդ ժողովուրդին առաջին պէտքը կեանքին, ինչքին և պատուին
ապահովութիւնն է, թէ ևս և թէ ժողովներն որքան կորովի քայլեր
առնենք, ժողովուրդին այդ առաջին պէտքն երաշխաւորելու հա-
մար, նոյնքան սատարած կ'ըլլանք Տէրութեան տեսականութեանը:
Այդ ժողովուրդին կրօնական, տնտեսական պէտքերն և կրթութիւնն

այ աչքէ պէտք չէ վերագնանք: Իմ նախագահութեանս տակ զրտնուող ժողովները վնասն եմ թէ իրենց ուշադրութիւնը պիտի դարձնեն դէպի գաւառը: Երեսնի ժողովուրդը մեզմէ կրտսաւ ամեն անդորրութիւն, ամեն յատաճապիմութիւն: Ես գաւառի և Պոլսոյ ազգային ժողովներուն միջև միութեան կայ մը պիտի կազմեմ: Բնական է, որ պիտի չդաւաճանեմ գաւառին և ոչ այ կեդրոնին: Վնասն եմ թէ Ազգ. Ժողովը քիչ մը աւելի խոհապահութեամբ և քիչ մը աւելի սուղ նկատելով իր ժամանակը, ինչպէս նաև միւս Մարմինները, քիչ մը աւելի անձնութեամբ աշխատելով շատ չուտ պիտի կրնանք հասնիլ այն նպատակին՝ որուն կըձգտենք: Քիչ առաջ բռնեցաւ թէ պատրիարքական Գաւառներ և Աթոռ միտ են: սակայն ես պիտի աւելացնեմ որ ազգը զարեւի ի վեր փուչի վրայ է: այսքան երկար ատեն գաւառ մնացած ըլլալով մարմինս կոչաւցած է: այնպէս որ փուչիքը չպիտի կրնան ազգի վրաս (բռնն ծափեր), և վնասն եմ որ Ազգ. Ժողովին օժանդակութեամբ պիտի կոխտեմ այդ փուչիքը և Ազգը լաւագոյն օրերու պիտի առաջնորդեմ: միայն թէ առանց կուսակցական և դաւանական խարսխեան երբ միայնենք մեր ջանքերը, շատ չուտով պիտի կրնանք հասնիլ մեր նպատակին: Կ'մաղթեմ որ Աստուած իր հովանին տարածէ Ազգին վրայ:

Ամենապատիւ Տ. Պատրիարքն նոյնմբերի 12-ին ներկայացել է Օսմանեան Սուլթանին Տօլմա Պաղչէի պալատում: Կայսրն ոտքի վրայ ընդունել է ս. Պատրիարքին և նորա հետևորդներին: Պատրիարքն Սուլթանին ճառ է կարդացել, որից յետոյ Սուլթանը պատասխանել է հետևեալը. «Ձեր բանախօսութեան մեջ պարզուած զգացումներէն զոն եմ: Հայ ազգն այս երկրին ամենէն հաւատարիմ քաղաքէն մին ելած է, վստահ եմ, որ Ձեր բարեմ ջանքերովը պիտի օտուցակի եղյն շաղիկն մեզ՝ օգտակար ծառայութիւններ մատուցանելով Օսմ. երկրին, որ պիտի ուպանիլ իր բարօրութիւնը: Այս էմ մեծազոյն փափաւներուն մին է»:

Ապա նոյն օրը Պալատում արարողապետն բերել է ու շնորհաւորութեամբ Նորին Բարձր Արքայութեան մատուցել Ա. կարգի Մեծիօրդէ պատուանշանը:

Պալատից միկնել է Պատրիարքն ու այցելութիւն տուել զԷլ-խաւոր Նախարարաց: Իսկ ժամը 4 1/2-ին նոյն օրուայ մեծ շուքով մտել է Մայր եկեղեցի ու խօսել ժողովրդեան իւր, Սուլթանի և Նախարարներին մօտ ունեցած, ընդունելութեանց մասին:

Բ. Վ. Ա.